ל) [לעיל נ.], ב) [לעיל נב:],ב) פסחים כא. חולין קלו., ד) וחוליו שם: בכורות נח. **ל)** [שכת מו:],

הגהות הב"ח

(מ) רש"י ד"ה והא רכא וכו' הא דקתני על המת וכו' אלמא שמע מינה דסבירא ליה לרבא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (בתר דשמעה מר"ע) מא"מ ונ"ב אליבא מר"ע) מא"מ ונ"ב אליבא דב"ט: [ב] שם (עד דאיכא חלי הב עלמות) תח"מ נ"ב :טהור

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה בתר וכו' וה"פ דהאמר כל"ל: ב] בא"ד דקחשיב רובע עלמות הבא כל"ל: ג] ד"ה ח"ש וכו' לף משדרה ופריך ליפשוט כצ"ל: ד] בא"ד מכלל ללרבנן שיעורא דב"ה. תיבת דב"ה נמחק ונ"ב רבה. א"מ: ה] ד"ה זקנים וכו׳ שאם האהיל עליהם טמא בין למיר בין לתרומה כל"ל: ו] ד"ה בית דין וכו׳ וכתנא דאהלות. נ"ב כאן שייך ד"ה והא אין דעת שייך דייט ויטר ב. שלישית וכוי הנחמר לקמן: ז] בא"ד וי"מ וכו' הכר שלישי מכרעת בתרא. תיבת בתרא נמחק: ה] בא"ד ומשום דהוו להו מכריע. כאן הס"ד. ומכאן ואילך שייך לעיל בתר וכתנא שייך לעיל בתר ונחני דאהלות כאמור לעיל:

הגהות התוספות 1. ל"ל בהן. 2. ל"ל והאמר. 1. ל ל באן. 2. ל ל ואמתה. 3. בס"א שהיה כתוב בספרים התירוץ וחסר הסוגיא מו הספרים והגיה ישקונים מן ישפפרים וטבים רש"י הקושים. ולגירסה זו צ"ל וחסר הקושים במקום חסר הסוגיא. 4. ל"ל והאמר. 5. ל"ל אפילו הטיר מגלח עליה. 6. ל"ל אף לתרומה. 7. ל"ל והא אין הכרעה שלישית מכרעת. יש מפרשים הכרעה שלישית כו'. 8. ל"ל ויש מפרשים

מוסף רש"י

סברי נמחק.

. לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות. הלע"ג דבעלמא לא הוי חשיב לענין טומאת אהל אא"כ שיהא בהן רובע ממיל שישמי בשן מופע עלמות, גבי נזיר הוי חשוב כמת שלם הואיל דאית ביה רוב בניינו או רוב מניינו שהוא מיטמא עליו ומגלח עליהס (לעיל נ.). אין שלישית הכרעת שלישית. אפילו אמצעית היא ביניהם אין זה הכרע (חולין קלז. עי"ש בארוכה, ופסחים כא. וב"ק קטז.).

והא רבא הוא דאמר. לעיל (דף נ.) אוהא דקתני (א) מן המת לא נלרכה אלא לרוב בניינו או לרוב מניינו אע"פ שאין בהן רובע עלמות ואע"פ שאין עליו בשר שהנזיר מגלח עליו וה״ה לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עלמות דהא חשיבי כי הדדי. אלמא וכ״שן דסבירא ליה לרבא

דהיכא דאיכא רובע עלמות משדרה

וגולגולת דנזיר מגלח עלה: אין הכי

נמי דמעיקרא סבירא ליה דרובע

עלמות גמירי אלא בתר דשמעה

מר"ע דאמר השדרה והגולגולת ולא

אמר בה רובע עלמות בן דהוה אמינא

לרבי עקיבא דאע"ג דמשני מתים

באים אית בהו טומאה ולרבנו עד

דאתי ממת א' ומדלא תני הכי ש"מ

דלכולי עלמא חלי קב עלמות בעינן

בין בשאר עלמות בין ברוב בניינו

ורוב מניינו בין בשדרה וגולגולת:

ה"ש שמחי חומר. רובע עלמות

שאמרו אפי׳ בזמן שבא מעלם אחד

או משדרה או מגולגולת. אלמא

דברובע סגי והוא שיהא בו משדרה

וגולגולת: אמר רבי אליעור וקנים

הרחשונים מקלתן היו חומרים חלי

קב עלמות וחלי לוג דם לכל. מטמח

באהל בין לתרומה וקדשים בין לנזיר

ועושה פסח: רובע ורביעית דם לא

לכל. דומטמא כלומר אפי׳ א' מכולם

אינו מטמא: ומקלתן היו אומרים

אף רובע עלמות ורביעית דם.

מטמחים את הכל: וב"ד של אחריהן

אומרים חלי קב כו'. אבל רובע

עלמות ורביעית דם לענין הואכילת

תרומה וקדשים מטמאין באהל אבל

לא ליסתור ימי נזיר ועושה פסח לטמא שלא לעשותו דבמקום כרת לא

העמידו דבריהם: מכדי אין הכרעת שלישית מכרעת. מכדי כל

הכרעה שהיא במקלת כדברי זה ומקלת כדברי זה אינה הכרעה עד

שתהא כולה חכדברי א' מהן דהכרעה לשון שיקול ששוקל דברי שנים יותר מאחד ומה ראה ר' אליעזר לומר כך ב"ד של אחריהן כך היו

אומרים: אמר ר' יעקב בר אידי. לומר שעיקר הוא שהוא מפי

שמעיה ואבטליון. ואית דאמרי שאמרו מפי חגי זכריה ומלאכי זו:

על אלו דרישא למעוטי עלם כשעורה. שאין המיר מגלח על אהילו

דסלקא דעתך אמינא הואיל ואיתא בטומאה לענין מגע ליטמא נמי

באהל קא משמע לן דלא ואע"ג דהדר תני להו בהדיא בסיפא לא

תיקשי ולא מידי משום דתני והדר מפרש ולריכי לפרושי דאי לא מפרש

לה הוה אמינא דאפי׳ על מגעו ועל משאו לא יהא יו מגלח: למעוטי

אבן הסכוכים. אבן מסמא חו היא אבן שמוטלת על גבי המת ברה"ר

כדמפרש במס׳ שבת בפרק אמר ר׳ עקיבא (דף פב:) שאם הנזיר יושב

עליה אע"פ שמטמחתו אינו מגלח עליה. אבן שומסמא אבן שומא

ולישנא דקרא נקט דכתיב ושומת על פוס גובא (בדניאל ו) כתיב. לשון אחר אבן הסכוכית אבן המסככת יו על הקבר דקיי"לי כל המטלטלין

מביאין את הטומאה בעובי המרדע חוץ מכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה:

והא יורבא הוא דאמר לא נצרכה אלא

לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות בתר דשמעה מר"ע ת"ש שמאי אומר עצם אחד מן שדרה או מן גולגולת ישאני שמאי דמחמיר מפי ליפשום מינה מעמא דשמאי רמחמי' הא לרבנן 🗈 עד דאיכא חצי קב עצמו' דילמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד אבל ברובע עצמות אפילו רבנז מודו אמר רבי אליעזר זקנים הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל רובע עצמות ורביעית דם לא לכל ומקצתן היו אומרים אף רובע עצמות ורביעית דם לכל ב"ד שלאחריהם *אמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל ירובע עצמות ורביעית דם לתרומה וקדשים אבל לא לנזיר ועושה פסח מכדי שאין הכרעת שלישית מכרעת אמר רבי יעקב בר אידי ימפי שמועה אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי: על אלו הנזיר מגלח: על אלו דרישא למעומי עצם כשעורה ידעל מגעו ועל משאו אין ועל אהילו לא ועל אלו דסיפא ילמעומי עצמות: קב וחצי אבן הסכוכית:

וגולגולת שאין בהן רובע ופריך הש"ם ורבא ל"ל האי סברא דאפשר לשדרה וגולגולת בלא רובע והאמר רבא לא נלרכה וכו' ומשני בתר דשמעה ממר עוקבא לההוא שינויא דשני מר עוקבא הכא דמוקי לה בשדרה וגולגולת שאין בהן רובע וכי האי גוונא הגיה רש"י בזבחים בפרק שני (דף כא:) שהיה כתוב בספרים [הקושיא] וחסר הסוגיא מן הספרים והגיה רש"י [התירוץ]3 גבי שמעתין דקידוש ידים והכי נמי בשמעתין שיש הקושיא בלא התירוץ יש להגיה התירוץ ובעלמא נמי אשכחנא שהיה רבא בימי מר עוקבא ע"כ לשון מהרפ"ש. והרב רבי יעקב מקינון דחק ליישב גירסת הספרים בתר [דשמעה מרבי עקיבה] וה"פ אן דהח לה לה נצרכה כו' כלומר והיכי תסיק הדעתיה דרבא לאיתויי ממתני׳ והא איהו גופיה הוא דמוקי לה בשדרה וגולגולת שאין בה רובע עלמות ומשני בתר דשמעה [מרבי עקיבא] רבא לא אמר על מתני' אלא על משנה דאהלות (פ"ב מ"ו) דקחשיב רובע ב]ורביעית הבא משני מתים ושדרה וגולגולת משני מתים ועלה אינטריך ליה לשנויי הכי וְאבלן מקמי דשמעה וְמר׳ עקיבאן סבירא ליה שאין שדרה וגולגולת שלא יהא בהן רובע עלמות ומשום הכי הוה מייתי רבא ממתני׳ שפיר דאכתי לא שמעה [מר״ע]: תּ "ש שמאי אומר אפי' עצם אחד משדרה או מגולגולת. ומדלא נעי שמאי אלא

דעי

הא אפי׳ שבורין ומפורקין בעית למימר אם יש בהן רובע עלמות דנזיר מגלח עליהן וחיפשוט דמדקתני במתני׳ השדרה והגולגולת שלמים

ומסתמא אית בהון רובע עלמות מכלל דעל עלמות שבורין ומפורקין

שיש בהי רובע ובאו (השדרה) משדרה וגולגולת לא מגלח ופריך והא

הוא דאמר פירוש רבא לא נצרכה

אלא לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע

עלמות אלמא דרבא גופיה סבירא

ליה דאיכא שדרה וגולגולת דלית

בהון רובע עלמות ולעולם אימא

לך לאפי׳ על רובע עלמות הבא מן

. השדרה והגולגולת נזיר מגלח ומתני׳

דקתני שדרה וגולגולת דמשמע שלמים

איצטריך לאשמועינן דאפילו אין בהן

רובע נזיר מגלח ולא איתפרש היכא

איתמר דרבא ויש ספרים דגרסי לעיל

(דף נ.) אמר רבא לא נלרכה אלא

לשדרה וגולגולת שחין בהן רובע

עלמות מכח סוגיא דהכא [ולעיל

פירשתי] דחי אפשר לקיים חותה גירסא: בתר דשמעה מר"ע. כך

כתוב בכל הספרים ולא איתפרש

מהר"ל וגימגו"ם ואי לא מסתפינא

מרבוותא הוה אמינא שיש חסרון

בספרים וגרסינן מקמי פירכא

דקאמר ב רבא לא נצרכה אמר מר

עוקבא הכא בשדרה וגולגולת שאין

בהן רובע עסקינן פירוש מר עוקבא

בא לדחות התשובה שהביא רבא

מחמת שהיה סבור רבה דסתם

שדרה וגולגולת יש בהן רובע

ודחי לה מר עוקבא דמיירי בשדרה

עלם משדרה מכלל דרבנן דפליגי עליה סגי להו בשיעור דרובע עלמות חלי הבא מן השדרה כדקתני ברישא דרובע מטמא באהל כי בא מעיקר הגוייה וכי בא רובע מן השדרה אפי׳ מגלח עליה הטיר ₹דאין סברא לומר דפליגי כולי האי דלרבנן ליבעי חלי קב ולשמאי סגי בעלם אחד ודחי שאני שמאי דמחמיר אבל רבנן [חלי] קב עלמות בעו אף משדרהים: וליפשוט מינה לאידך גיסא דלרבנן בעינן חלי קב דמדשמאי דמחמיר לא בעי אלא עלם אחד מכלל דלרבנן שיעורא דו דבית הלל בעו דהיינו חלי קב דאי לא בעו אלא רובע קב הוה להו לפרושי חומרייהו כמו שפירש שמאי חומריה ודחי דילמא לא פליגי אלא בעלם אחד דלא מטמא באהל לרבון אבל רובע מטמא ולא חשו לפרושי מילחייהו: זקנים הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי אוג דם לבל. שאם האהיל עליהם טמא דו לתרומה? ולקדשים ופליגי אמתניתין דמסכת אהלות: ומקצתם היו אומרים אף רציעית דם ורובע עלמות לכל. אף למיר ופליגי אמתניתין [דהכא]: בית דין שלאחריהם אמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל. אף למיר כדתנן במתני רובע עלמות ורביעית דם לתרומה ולקדשים דהתאהיל עליהם טמא כדתנן במתניתין דמסכת אהלות (פ״ב מ״א ומ״ב) אבל לא לנזיר ועושה פסח והכי גמירי להו וסברי להו כמתניתין דאין המיר מגלח עליו כלל וסברו נמי כמתניתין דאהלות דתנן התם דמטמא באהל בעלמא לתרומה וקדשים כי ב"ד אחרון סברי כתנא דמתניתין וכתנא דאהלות יו: י"מי הכרעה שלישית. היינו תלמידים שב"ד אחרון היו תלמידים לוקנים הראשונים ופריך והא אין הכרעת שלישית מכרעת יו בתרא ומדמתני׳ דהכא ומתני׳ דהתם דאהלות כב"ד אחרון סבירא מכלל דהכי הילכתא ומשום דהוו להו מכריע ד! והא® אין דעת שלישית מכרעת שדעת שלישית טעם בפני עצמו הוא כי הראשונים לא גילו דעתם שיהא ראוי לחלק בין נזיר ועושה פסח לתרומה וקדשים ומשני אמר רבי יעקב בר אידי מפי שמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי ועל כן סברי® ב"ד של אחרונים לסמוך על שמועתם ולקבוע הלכה כמותם: על אדו דרישא דמעושי עצם בשעורה. ואע"ג דבהדיא קחני על עלם כשעורה על מגעו ועל משאו דמשמע אבל על אהילו לא י"ל תני והדר מפרש: ועל אלו דסיפא למעוטי אבן הסככות. אבן המיסך על הארץ ויש שני אבנים או ג' יולאין מן הגדר וטומאה תחת אחת מהן ועבר תחת אחת מהן ואינו יודע אם האהיל על הטומאה וקצת קשה דהא תנא ליה סיפא אבל סככות ופרעות אין מגלח וצ"ל דה"יג תני והדר מפרש כמו עצם כשעורה. מהרפ"ש:

בכנא בן השרואו הן קולני היה בקני היה או בקנא בן השרואו הן הקולני היה בקני בער היה הוא בקני בער היה היה בקני עד דאיכא קב עצמות. כלומר הא רבנן בעו שדרה וגלגולת לענין טומאה ולתגלחת נזיר [וא"כ] נמי בעי חצי קב: חצי קב עצמות מטמו בשדרה או בגלגולת אלמא חמירי: ליפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמיר הא רבנן עד דאיכא קב עצמות. כלומר הא רבנן בעו שדרה וגלגולת לענין טומאה ולתגלחת נזיר [וא"כ] נמי בעי חצי קב: חצי קב עצמות ורביעית דם לכל ואף הנזיר מגלח על אהלן וחצי לוג דם לכל. פי׳ לכל דבר בעי׳ שיעור גדול אף לתרומה וקדשים. ופחות משיעור זה אינו מטמא באהל המה ופליגי אמתני׳ דהכא: מכדי אין הכרעת שלישית מכרעת. פי׳ דב"ד של אחריהן פי׳ למ"ש במחני׳:

מהלי ביאת מקדש הלי יג יד ופ"ו מהלי קרבן פסח הלכה ב סמג עשין ל קכז רכד ולאוין סד:

מירות הלכה ו ופ"ו מהלכות קרבן פסח שם ופ"ג מהל' ביאת מקדש שם ופ"ג מהל' טומאת מת הלכה ג סמג שם ועשיו

רלא: מו ג מיי פ"ז מהלכות מירות הל' ו ופ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ב: בז ד מיי׳ פ״ז מהלכות

נזירות הלכה ו:

נוסחת הריב"ן

או לעיל לא נצרכא אלא לרוב מן נעיל כה נהו כהו הנהו כדינו בניינו ולרוב מניינו דהיינו נמי כשדרה וגולגלת דכי הדדי אינון שאין בהן רובע עלמות הא אית בהו רובע עלמות הויין להו טמאים אע"ג דלית בה רוב מניינו או כל השדרה והגולגלת הס"ד: ב] דאי הוה אמר בה רובע עלמות הוה אמינא לר"ע גמירי לה דאע"ג כו': ג] בו משתיהן: ד] לכל אלו אין מטמא: הז לעניו תרומה וקדשים: ו] עד שת כאחד מהן: ז] ואית דגרסי מפי שמועה אמרוה מפי חגי מפי שמועם ממחים מפי מגי זכריה ומלאכי הס"ד: ח] יהא מיר מגלח: ט] מְשַׁמָה: יז המסככת עליו לכדתנו שאם יש לו אבו על כתיפו המאהלת על גבי המת אף על פי שלגבי אבנים יוף על פי שמגל מכרטן פרועות מטמא כדתנן במשנתינו בזו אי' מטמא כדתנן כל המטלטלין כו':

פי' הרא"ש

ת"ש שמאי אומר אפי עצם א' מן השדרה או מן הגולגולת מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דרובע עצמות הבא מהם טמא דאי לאו הכי קא מפלגת לפלוגתייהו טובא: ומשני שאני דמחמיר. אבל רבנן לעולם . אימא לך חצי קב: תימה . היכי בעי למפשט לתגלחת היכי בעי לפפשט להגלהה נזיר f) מהקדש מהאי דמתני׳ לענין טומאת אהל. ועוד תימה מנ"ל לרמי בר מניינו דשדרה וגלגולת איברי' גדולים הם ואפשר שיש בהם כ״כ עצמות כמו רוב בניינו או רוב מניינו. חמא תליא בהך דמבעיא לן לעיל אי שדרה וגלגולת תנן או שדרה או גלגולת תנן דפשיטא ליה לרמי בר חמא אי שדרה וגלגולת תנז דבעי חצי קב דהא לא חמירי ואי שדרה או גלגולת תנן פשיטא ליה דעל רובע מהם מגלח כיון דעל רובע מהם מגלח כיון דחמירי והיא גופא קא מיבעיא לרמי בר חמא שדרה או גלגולת תנן ונזיר מגלח על רובע כיון דחמירי. או דלמא שדרה וגלגולת תנן ולא חמירי ובעי׳ חצי קב והשתא מייתי שפיר ממתניתין בעצם א' מן השדרה או מן